

Тетяна Кузнець

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

доктор історичних наук, професор (Україна)

e-mail: tetiana.kuznets@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9282-110X>

ScopusID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57848775300>

**Сторінки історії повсякдення Свято-Георгіївського монастиря
за его-документами його сучасника**

Анотація. Метою статті є систематизація виявлених у «Щоденниках» адвоката, відомого громадського діяча, активіста кооперативного руху на Уманщині Петра Федоровича Курінного (1852–1931) записів про Свято-Георгіївський монастир поблизу Умані. Вони містять інформацію про повсякденне життя монахів, а саме повсякденність фокусує увагу на вивченні таких питань, як господарсько-економічне життя ченців, місце монастиря у релігійно-культурному житті регіону, відносини з владою та стан державно-церковних відносин. **Методологія дослідження** ґрунтується на поєднанні загальнонаукових (аналізу, синтезу, узагальнення) та спеціально-історичних (описового, типологічного, системоутворюючого) методів з принципами: історизму, системності, науковості. **Наукова новизна.** Офіційна історія Свято-Георгіївського монастиря поблизу Умані доповнена фрагментами повсякденного життя його насельників, що увиразнило богослужбову практику та господарську діяльність монахів. Проілюстроване ставлення державної влади до монастиря, яке виявлялось у грабежах, знущанні над монахами і врешті ліквідації обителі. Уточнено дату смерті вікарія Київської єпархії, єпископа Уманського та Звенигородського Платона (Петрова). Історія монастиря наповнена іменами його мешканців. **Висновки.** Его-документи Петра Федоровича Курінного є важливою частиною джерельної бази історії монастиря, адже містять інформацію, якої немає в інших джерелах. Її систематизація складає уявлення про повсякденне життя монахів, яке було наповнене богослужбовою практикою та господарською діяльністю. Щоденникові записи засвідчують, що служба в монастирі приваблювала велику кількість вірян, а господарювання монахів забезпечувало самодостатнє існування православної обителі. Із записаних слів монахів прослідковується еволюція їх ставлення до більшовицької влади: від сподівань на близькість поглядів щодо спільного ведення господарства, до несприйняття через жорстокість та бажання більшовиків пожитися чужим добром. У 1919 р. більшовики чотири рази грабували монастир. Его-документи дали можливість назвати імена усіх настоятелів монастиря та ієромонахів.

Ключові слова: єпископ Платон (Петров), історія повсякдення, Київська єпархія, П. Ф. Курінний, Свято-Георгіївський монастир, Умань.

Постановка проблеми. Звернення до історії одного монастиря умотивовує розвиток нової локальної історії, яка нерозривно пов'язана з новою соціальною історією, з історією соціальних груп, але ставить її у просторово-часові рамки реальної соціальної взаємодії, і яка вирішує проблему повернення в історію індивіда, який випав з поля зору дослідників, що захопилися аналізом макропроцесів. У межах нової локальної історії застосовується мікроісторичний підхід, що уможливило якнайповніше висвітлення історичного дійства. Концепт локальної історії уможливило деталізацію життя чернечих спільнот у соціокультурному середовищі часових відрізків історичного процесу.

Монастирі на українських теренах мають різну за подієювою наповнюваністю та часовою тяглістю історію, звернення до якої є завжди актуальним. Це пов'язано з тим, що, за словами В. Вечерського, «Монастирі й печери, храми, давні урочища, гори і джерела, освячені традицією, – все це сліди здійсненої нашими предками величезної духовної роботи з «окультурення» широких ландшафтних просторів України. Ця робота не раз брутально, насильницьки обривалася всілякими зайдами й різними духовними пошестями, остання з яких ледь не звела в небуття українську націю» (Вечерський, 2008, с. 9). Мається на увазі більшовицька радянська влада, яка доводила людей до останньої межі морального здичавіння і культурного нігілізму. І хоч пройшло більше трьох десятиліть з часу її остаточної ліквідації, її злочини ще потребують викриття та осудження. Це додає актуальності висвітленню повсякденного життя християнських монастирів, у якому деталізована загальна політика влади щодо Церкви.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Історія православних монастирів не втрачає своєї актуальності і досліджується у різних географічних та хронологічних межах. Зазвичай дослідники охоплюють значний територіальний ареал та тривалі часові проміжки. Наприклад, Н. П. Лавріненко висвітлив соціально-економічне становище та культурно-освітню діяльність православних монастирів півдня Київської єпархії (1793–1917) (Лавріненко, 2008), а Н. М. Нукало досліджує монастирі Чернігова в соціокультурних вимірах XVII–XVIII ст. (Нукало, 2020). Та останнім часом історіографія поповнюється науковими працями про конкретні обителі, як-от робота О. Моница «Петро-Павлівський монастир у селі ІРНОС (Вільхівці) у XVIII ст.» (Монич, 2021, с. 67–75).

Свято-Георгіївський монастир поблизу повітового міста Умань Київської губернії уже перебував у фокусі дослідницької уваги. Його історія почала писатися відразу після його відкриття. Так, губернська газета «Киевлянин» за 2 листопада 1911 р. містила розлогу публікацію про передісторію будівництва обителі, митарства тамтешніх селян для отримання дозволу на будівництво храму, про призначення ієромонаха Мануїла (Ковша) зі Скиту Пречистая в «Церковщині» поблизу Києва для керівництва монастирем (Новый монастырь вблизи Умани, 1911, с. 2). Про приїзд до Умані вікарія Київської митрополії, єпископа Канівського Інокентія для освячення нового храму 6 липня 1914 р. «Киевлянин» писав 10 липня 1914 р. (По Краю. Умань, 1914, с. 4). Коротко переповідалась історія створення монастиря, названі учасники урочистостей з нагоди освячення храму. У 1913 р. написано невеличку історію виникнення монастиря, правда, вона була дуже коротка, усього шість сторінок, але це була окрема брошура (Краткая история возникновения Св.-Георгиевского скита близ Умани, Киевской епархии, 1913). Про освячення братського корпусу монастиря 10 січня 1913 р. писали «Киевские епархиальные ведомости», опублікувавши враження очевидця (Освящение монастыря в г. Умани. Впечатления очевидца, 1913, с. 102–104). А в 45-му номері за 1913 р. єпархіальний друкований орган повідомляв про перебування в Умані 25–27 жовтня 1913 р. Просвященного Інокентія, єпископа Канівського, який, прибувши у скит, оглянув готову до освячення церкву на другому поверсі монастирського корпусу, готель для прочан і закладений фундамент для великого 3-престольного кам'яного храму посеред монастирського двору (Посещение г. Умани Преосвященным Иннокентием, епископом Каневским, 1913, с. 1154–1157). Товариство «Двоглавий Орел» (м. Київ) у 1914 р. випустило окрему відбитку про урочисте освячення храму поблизу Умані, де були викладені основні події будівництва та відкриття скиту (Торжество освящения храма в Свято-Георгиевской обители близ г. Умани, 1914). Узагальнена історія Свято-Георгіївського монастиря представлена у монографії Т. В. Кузнець «Православне духовенство Уманщини XIX – початку XX століття» (Кузнець, 2006, с. 143–148). Але в усіх цих публікаціях викладено офіційну історію монастиря, а життя монастирської братії залишалося за завісою через недостатню джерельну базу.

Можливість доповнити офіційну історію Свято-Георгіївського монастиря біля Умані з'явилась у 2008 р., коли до міста повернулися «Щоденники» П. Ф. Курінного (1852–1931), відомого в Умані адвоката, громадського та кооперативного діяча. Упродовж тридцяти років він вів щоденні записи про події у своєму житті, які зайняли більше п'ятдесяти зошитів. Доступними на сьогодні є чотирнадцять зошитів – «Щоденники» за 1914–1929 роки (з перервами). І хоч історик І. Опацький (Опацький, 2019) зробив перші кроки наукового осмислення щоденникової інформації, все ж інформаційний потенціал цього історичного джерела є досить великим. Не дивлячись на те, що в його документах автор описує свою діяльність та свої почуття, все ж вони є важливим сегментом джерельної бази, адже у них зафіксовано події, хронологію, оцінки.

Щоденники П. Ф. Курінного містять інформацію про внутрішнє життя монастиря, бо його хутір знаходився поблизу Свято-Георгіївського скиту, відвідавши своє хутірське господарство, він заходив до обителі з різних причин: і на службу Божу, і для вирішення господарських питань, а то й просто поспілкуватися з хлібосольною братією. Своє враження від відвідин монастиря він занотував у «Щоденник» і завдяки цьому з'явилась можливість дізнатись про повсякдення насельників. Щодо об'єктивності цієї інформації, то варто зазначити, що серйозних сумнівів вона не викликає. Адже П. Ф. Курінний був глибоко релігійною людиною в душі, але з відразою ставився до служби духовенства за гроші. Він неодноразово зазначав, що спасіння людей тільки в церкві, в моральній чистоті та у виконанні заповідей Божих, тільки в церкві він відчував можливість добра і правди на основі слова Божого, яке освячує життя. Але водночас окремих священиків він називав «молільниками за гроші», «грабіжниками самої заявленої руки» і навіть декого – «патлатим ізвергом». Тобто, будучи відданим глибинній сутності релігії, він був далеким від поклоніння духовенству. Як і серед мирських людей, у нього і серед осіб духовного стану були симпатії й антипатії. І це чітко прослідковується у багатьох його щоденникових нотатках.

Мета статті. Метою статті є введення у науковий обіг виявлених у «Щоденниках» П. Ф. Курінного записів про Свято-Георгіївський монастир біля Умані та систематизація їх задля

наповнення історії обителі інформацією про повсякденне життя насельників. Саме повсякденність фокусує увагу на вивченні таких питань, як господарсько-економічне життя ченців, місце монастиря у релігійно-культурному житті певного регіону, відносини з владою та стан державно-церковних відносин.

Виклад основного матеріалу. Історія Свято-Георгіївського монастиря розпочалася з 1907 р. і в силу різних причин (які описані у вищезазначених публікаціях – авт. Т. К.) він був закладений у двох місцях. Дальня його частина знаходилась на хуторі Левада, за 10 км від Умані, між селами Громи і Кочержинці, а інша (ближня) – недалеко від залізничного вокзалу м. Умань. На Леваді знаходився однопрестольний храм у східній частині двоповерхового братського корпусу, двоповерховий готель, млин з будиночком для мельника, стайні, кузня та інші господарські споруди. Біля залізничного вокзалу м. Умань зведено двопрестольний дерев'яний, обкладений цеглою, домовий храм, житлова частина якого була триповерховою, і одноповерховий готель. Станом на 1918 р. монастирю належало: 12,5 дес. орної землі, 4 дес. – під садибою; 5 дес. – під городами; 4,5 дес. – під ставком з водяним млином. Усього 26 десятин. Монастирську братію складали: 8 ієромонахів, 4 ієродиякони, 3 послушники та 83 ченці. Монастир відносився до «Скиту Пречистая», розташованого у місцевості «Церковщина» (Хутір Вільний), що знаходилась під Києвом між Пироговим, Голосіївим і Феофанією.

На початку січня 1915 р. ієромонах Антоній розповідав про справи монастирські таке: «Обходимось своїми засобами... Прибуток приблизно покриває усі видатки і дає можливість дещо будувати... Чисельність братії: у ближньому монастирі до 50 осіб, а в дальньому (скит Св. Георгія) не менше 30... Ієромонахів 5. Усі працюючі люди і роблять усе самі... Слава Богу, влаштуємося і на свої прибутки живемо, тепер уже з Києва не беремо нічого...» (Торгалло, Гарбузова (Ред.), 2013, с. 80).

З часом монастир збільшувався, приваблював усе більше і більше вірян, які робили щедрі пожертви обителі. Свято Георгія Побідоносця в монастирі «Георгіївський Скит» 6 травня 1916 р. зібрало велику кількість вірян. П. Ф. Курінний записав у своєму щоденнику, що ледь протиснувся в церкву. Духовенство служило соборно під настоятельством отця Сильвестра. Голосно і злагоджено співав монастирський хор (Торгалло, Гарбузова (Ред.), 2013, с. 164). Від монастирської садиби казенний ліс відділяв ділянку землі з садом, на якій ще виднілися залишки якихось будівель, можливо храму. Селянин з Подобної Софрон Федорович Драпак купив ту ділянку землі і подарував монастиреві. Настоятель Київського монастиря на «Церковщині» написав прохання до казни про передачу казенного лісу монастирю і тоді б монастирська садиба значно розширилась. Але вирішення питання затягувалось і в саду монахи влаштували пасіку, якою завідував о. Антоній.

У вирі громадянської війни та карколомних суспільних перетворень становище Церкви змінювалось, рушилися усталені норми релігійно-церковного життя, з'являлися безвірники, атеїсти, які глумилися над церковними атрибутами. У 1918 році був розгромлений Свято-Миколаївський храм на монастирському хуторі біля с. Тальянки Уманського повіту (хутір з 1887 р. належав Києво-Троїцькому монастиреві – авт. Т. К.), який збудовано у 1903 році. П. Ф. Курінний записав у своєму щоденнику 25 лютого 1918 р. таке: «Неділя, чудова погода... В повітрі гул від дзвонів в усіх церквах до святої літургії... Просипається православний люд – це зовнішнє «знаменіє», а що стосується внутрішнього, то факти кричать так само голосно, як і чутний зараз благовіст про повну розруху у сфері духовного життя людей... У Тальянківському монастирі місцеві селяни розгромили не тільки господарське, але й церковне майно монастиря... Забрали святе облачення і танцювали в ризах, а потім зробили з нього плахти своїм жінкам (Торгалло, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 37).

А Свято-Георгіївський монастир у той час жив своїм звичним життям. Так, 14 березня 1918 р. П. Ф. Курінний занотував у щоденнику слова ієромонаха Уманського монастиря о. Антонія про те, що «... їх монахів зовсім не тривожить соціалізація землі ... монастир має біля м. Умань всього 14 дес. землі а на Углярці – усього 6 дес. Братії, що обробляє землю власноруч, більше 50-ти, значить зайвого нема. Та навіть якби забрали землю, то буде існувати і без землі» (Торгалло, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 50).

Про свої відвідини монастиря 1 квітня 1918 р. Петро Федорович Курінний занотував у щоденнику так: «Біля дверей стояв молодий півчий, котрий і запросив до келії, де чинно зустрів о. Анатолій і пригостив трав'яним чаєм, який за травлічебником збирали монахи. Після чаепиття пішли на монастирський обід, на який уже зібралися монахи, півчі, послушники і 2–3 мирян, усіх осіб 25. Отець Антоній благословив трапезу й усі сіли за стіл. Задзвонив дзвіночок і в послідовному порядку почали подавати їжу: борщ, кашу та узвар. Усе дуже смачне. І по дві скибки дуже смачного хліба. Після кожної страви звучав дзвіночок і подавали наступну. Під час обіду повне мовчання, тиша, а посеред кімнати півчий читав «душеполезные беседы». Під кінець обіду чтець перестав читати, підійшов до о. Антонія, поклонився і отримав від нього благословіння. Потім усі встали, попередньо зібравши з столу залишки хліба і передавши в

корзину усе, що було на столі, а стіл відразу витерли дочиста. Потім почали співати молитви, а о. Антоній відслужив подячну літургію. Після цього обід вважався завершеним» (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 57).

Монастирська садиба була ще ухоженою: город, теплиці з розсадою, – усе це в ідеальному порядку і свідчило про працелюбність монастирської братії: неподалік від подвір'я був невеликий цвинтар, свіжими могилами на якому були могила ієромонаха Феодосія та поховання Софрона Драпака, та його дружини Євдокії Григорівни. Вони мешкали у селі Подобна. Софрон був дуже активним церковним старостою. А потім вони з дружиною продали усе своє майно і сільське обістя, гроші пожертвували на будівництво монастиря, а потім перебралися до нього. Дружина померла у 1909 р., а Софрон трудився в монастирі на побудові церкви. Його возвели в сан схимонаха під іменем «Самуїл», а у 1911 р. він помер. Біля цих могил було чотири–п'ять маленьких гробків, під якими захоронені діти лісників.

Ігумен монастиря отець Мануїл, за словами П. Ф. Курінного, був сивим стариком, який страждав паралічем правої ноги і правої руки (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 86). Він розповідав П. Ф. Курінному, що дуже простудився, а потім зламав ногу ... почався параліч, від якого він лікувався електрострумом. Він поділився своїми планами про те, що хоче добитися самостійності Уманського монастиря і залишитись тут доживати віку.

Але планам о. Мануїла не судилося збутися. Через місяць, 5 липня 1918 р. він розповідав П. Ф. Курінному, що німці набігають на обидва монастирі, здійснюють обшуки, забрали у них залишки зерна: 4 пуди пшеничного борошна, 4 пуди овесу, і лякають монахів, які вже готові втекти з монастиря. Отець Мануїл та ієромонах о. Анатолій просили П. Ф. Курінного написати на церкву клопотання, щоб у майбутньому їх не грабували і не обшукували. Мануїл зібрався їхати до Києва з клопотанням про відділення від Києво-Братського монастиря (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 96).

Але далі було ще гірше. У березні 1919 р. ієромонах о. Анатолій жалівся на жорсткі безчинства більшовиків, які забрали одяг, білизну, багато монастирських речей і коней. У вівтарі священні предмети, хрести... аркуші книг викинули і осквернили (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 183). Розповідаючи про це П. Ф. Курінному, о. Антоній говорив: «Але все це ніщо! ... ми не сумуємо... Божа воля... Господь нам допоможе... Бували і більші руйнування ... в інші часи і то Господь відновлював свої розрушені обителі, а у нас тільки грабіж... Більшовики не розуміють, що наше монастирське життя, є життя комуністичне, ... що у нас нема нічого особистого, а все у нас спільне... Їм би в нас повчитися, а не переслідувати нас. Ми усі працюючи і не отримуємо грошей, а лише їжу, одягу та житло» (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 57–58).

Продовження цієї розмови зафіксоване П. Ф. Курінним у щоденниковому записі за 11 квітня 1919 р. Після вечері у о. Сильвестра, де були присутні о. Анатолій та диякони, зайшла мова про господарські справи. Вирішено, що монахи оброблятимуть землю П. Ф. Курінного за половину урожаю: посадять картоплю, посіють просо та гречку. Про більшовиків насельники говорили, що вони справляють гнітюче враження і вигляд більшовицького загону викликає у монахів паніку. Хоч раніше військові викликали інше почуття. «А ми завжди дивились на христолюбиве воїнство, як на наших братів захисників... На жаль, це не захисники... Я думаю, – говорив далі о. Сильвестр, що більшовики з якогось непорозуміння вороже ставляться до монахів... Якби вони знали нашу програму, вони б з нами не ворогували, так як у нас життєва і господарська програма чисто комуністична... Ми ведемо господарство спільно, а прибутки використовуємо на їжу, одяг, житло... І у той же час допомагаємо бідним» (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 79).

Спілка П. Ф. Курінного з монахами щодо обробітку його землі була вигідною для обох сторін. Він володів невеликим хутором, до якого відносилось близько восьми десятин землі. Цю землю він для себе обробляв і обсіював найманими робітниками, так як сімейство його тоді налічувало п'ятнадцять осіб. Та у зв'язку з інфляцією та безробіттям у 1919 р. оплачувати обробіток землі йому було не під силу і тому за частину врожаю землю обробляли монахи. У квітні 1919 р. вони найняли для оранки пару коней за 80 руб. у день, а іншу пару вони ще мали своїх і планували за два дні упоратись з оранкою землі. Але монахів зтурбувала скарга дружини Карпа Крамаренка на П. Ф. Курінного, у якій вона повідомляла владі про землю, яку господар сам не може обробити, а відтак її потрібно забрати. Тому вони просили П. Ф. Курінного з'ясувати це питання, щоб оброблену ними землю не забрали разом з урожаєм (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 100). У травні 1919 р. більшовики вигребли з монастирського млина усе борошно і зерно (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 209).

У травні 1919 р. більшовики черговий раз пограбували монастир. Отець Анатолій розповідав П. Ф. Курінному, що вони забрали вже усі гроші і хотіли забрати коня, але інших він вчасно відіслав продати. Та й саме проживання в монастирі ставало небезпечним (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 211–212). Вірян до монастиря приходило все менше і менше. За

31 травня 1919 р. П. Ф. Курінний записав у щоденник своє враження від відвідин монастиря так: ходив по розсаду капусти і о. Анатолій люб'язно зустрів та показав монастирське господарство. У конюшні пусто, господарство розорене більшовиками, вози розтрошені. Прислужник-коваль, який був і помічником мірошника, поскаржився, що у той день більшовики забрали дугу. Сам млин ще зруйнований не був і ще діяв оригінальний водопровід, що доставляв воду для зрошення монастирських полів і для потреб у житлове приміщення. Частина монахів залишила монастир, а частина працювала в полі (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 214–215).

А 18 червня 1919 р. П. Ф. Курінний записав такі слова настоятеля монастиря. Коли більшовики котрий раз прийшли грабувати монастир, то о. Анатолій пригостив їх обідом, а потім сказав: «У нас вже нічого нема. Нам залишається тепер тільки відстригти волосся і йти робити те, що ви робите, тобто йти грабувати ваших батьків і матерів» (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 216). З кожним днем ставало все важче і важче. Відвідавши монастир 10 липня 1919 р., П. Ф. Курінний почув від о. Анатолія розповідь про те, як йому довелося рятувати власне життя втечею через вікно на другому поверсі. А о. Сильвестр розповів, що більшовики забрали у монахів не тільки гроші та збіжжя, а й білизну та одяг. Найняти робітників уже немає за що, то монахи самі трудяться не покладаючи рук (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 224).

Ще трагічніше розвивалися події 23 липня 1919 року: загін червоноармійців черговий раз пограбував монастир до останньої сорочки і вбив трьох монахів: ієромонаха Антонія, ієромонаха Кесарія і послушника Григорія. Усі троє стали жертвами революційного невігластва та жорстокості. Деталі убивства описані П. Ф. Курінним так: «23 липня, в день пам'яті Антонія Печерського, ієромонах о. Антоній був іменинником, говорив і причастившись, закінчив служіння святої літургії та готувався до обіду з братією, у складі якої були ще один ієромонах о. Кесарій, два дякони, хор півчих, декілька послушників, серед яких Григорій, який став послушником два дні тому. Але о 10-й годині в монастир увірвався кінний загін з 15-ти червоноармійців. Вони оточили монастир і примусили усю монастирську братію вишикуватись в шеренгу. Погрожуючи вистрілами з гвинтівок, вони почали допитувати «старших» братії – о. Антонія та о. Кесарія. Питали про убивць двох євреїв, які два місяці назад їхали повз монастир до Умані. Ієромонах Антоній сказав що не знав убивць, опустився на коліна і почав шепотіти молитву. Більше червоноармійці від нього нічого не почули. Тоді вони перевели свою злість на о. Кесарія і розстріляли його. У цей самий час о. Антоній встав і попрямував до трапезної. Йому вистріляли у спину, а потім добибли зблизька. Він прийняв смерть смиренно, з всепрощаючою посмішкою на обличчі».

Уся монастирська братія тужила і плакала за Антонієм. Його поважали і любили не тільки як керівника обителі, а як брата, самого смиренного та сумлінного. Він був дуже простим, ходив у справах до Умані босоніж і в шатах послушника. Зустрівши його в полі, чи на дорозі, ніхто й подумати не міг, що це старший ієромонах, який завідує монастирем. При священнослужінні виголошував прості проповіді, задушевні. У монастирі знаходився з початку його влаштування, разом з Софроном Драпаком і отцем Мануїлом.

Для більшого страху братії червоноармійці вбили ще й послушника Григорія і наказали, щоб через годину їм приготували 25 тис. руб. контрибуції. Вони поїхали та через годину повернулися за контрибуцією, але в монастирі нікого не застали, так як уся братія втекла. Тоді червоноармійці забрали у святій обителі усе що там ще було, і навіть прихопили одяг монахів. Коли монахи надвечір того ж дня повернулися до монастиря, то він був повністю пограбований (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 227–228).

Та життя у монастирі продовжувалося. Після відвідин обителі 13 вересня 1919 року П. Ф. Курінний свої враження занотував так: «В монастирі йде служба св. Літургії... Служить о. Анатолій, ... але богомольців майже нікого, окрім монахів... О. Маврикій, після літургії, починає служити панахиду ... йду до млина... Там кипить робота і мельник (монах) нам сказав, що борошно наше змелене... Ідемо в монастирську садибу... Один монах розчиняє діжу і говорить, що робить усе що може аби не сидіти без роботи. Інші монахи зайняті городніми роботами – вибирають картоплю та ін. ... Словом, вони трудяться безперестанку... і можуть бути взірцем для всякої комуні» (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 233).

Убивство трьох монахів та пограбування більшовиками монастиря 23 липня 1919 р. наводило жах на братію та богомольців ще довго, а П. Ф. Курінний записав розповідь про той день ще одного насельника. Її розповів ієромонах Онуфрій, про якого у щоденнику записано так: «... сивенький, старенький дідок сидить під стіною церкви і читає маленьку книжечку...». Він розповів, що теж був у тому «фронті», вишикуваному більшовиками для розстрілу... Він обернувся і почав читати молитву, ... але більшовик наказав повернутись лицем і вимагав грошей. Сказав, що може зібрати карбованців сорок... Тоді більшовик повів монаха до келії, де той протягнув йому усі свої гроші – біля п'ятдесяти рублів. Подивився більшовик на гроші і на

дідка-монаха і їх не взяв, залишивши живим старого. Про себе о. Онуфрій розповів, що стаж його монастирського життя уже понад 50 років, що родом він з Воронежської губернії, земляк о. Мануїла. Спочатку він жив у Києві, потім його перевели в Могилівську губернію, а вже звідти о. Мануїл запросив його до себе в «Церковщину» ... і послав в Умань, де він живе з початку побудови монастиря (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 241).

Відвідини місця вбивства більшовиками монахів навіяли на П. Ф. Курінного думки про суєту життя людського. Прекрасна місцевість, тихе зелене узлісся. Люди, рятуючись від страстей мирського грішного життя йдуть сюди шукати спокою та миру. «А тут звірі в образі людей не дають спокою людям миру та любові... Вони звірі-люди з бурхливого життя і розпусти вторгаються в мирну обитель і вбивають святих (богомольців) мирних людей... Самі не знають для чого і за що?» (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 242).

Повсякденне життя монахів складалось з двох видів занять: моління Богу та ведення господарства. Окрім землеробських робіт, забезпеченням себе їжею, монахи займалися різними ремеслами. У монастирській майстерні працювали монахи: бондар і столяр, а о. Петро виготовляв дерев'яні галоші... «Робота чудово художня ... і викликає наше здивування ... нічого подібного нам не приходилось бачити», – записав у щоденнику П. Ф. Курінний (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 243). Отець Анатолій уміло господарював і восени 1919 р. заготовлено достатньо харчових продуктів. Було вдоволь житнього борошна і гарно вродила капуста. У вересні монахи вже наквасили своєї капусти (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 256). Зайшовши на садибу монастиря 1 жовтня 1919 р., П. Ф. Курінний побачив: «... на горі монахи збирають помідори..., а далі рубають дрова» (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 259). Він позичав у монахів житнє борошно: 24 ф. – 26 вересня і 20 1/2 ф. – 3 жовтня (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 256; с. 262), адже млин не працював і його зерно було не змелене. Коли 11 жовтня знову прийшов за борошном, то його ще не було, а о. Анатолій показав монастирське господарство (кузню, майстерню, водопровід та млин), у якому він добре розумівся, бо «сам особисто проходив житейську практику». Він повідомив П. Ф. Курінному, що «тепер наш монастирський город дає більше 300 000 руб. ... прибутку, якщо б перерахувати на гроші» (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 270).

У жовтні 1919 р. о. Сильвестр (настоятель монастиря) уже хворів, хоч продовжував правити службу Божу та вести монастирське господарство. Побувавши в скиті Св. Георгія 13 жовтня 1919 р., П. Ф. Курінний записав у щоденнику: «... тут відбувається красива служба ... вечірня, всенощна і заутреня... Служить о. Маврикій..., а о. Анатолій приготувався до сослужіння ... від о. Сильвестра вийшов фельдшер Вікентій Войцехович ... і говорить, що той хворий» (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 273). У монастирі тоді збиралось багато вірян. Отець Анатолій порушив клопотання про переведення його до Києва, бо перед ним туди уже поїхало шестеро монахів для рукопокладання в сан священника.

Оскільки о. Сильвестр по-старечому хворів, то у жовтні 1919 р. у монастир прибули: новий настоятель обителі о. Аполлінарій, ієромонах о. Фавст і ще один послушник – Петро. При знайомстві 1 листопада 1919 р. із П. Ф. Курінним новий настоятель сказав: «... Я ще нічого тут не знаю, але мені дуже подобається ця обитель... Я Вас знаю, я був у Вас з о. Мануїлом... Буду тут трудитися і думаю з Божою допомогою підтримувати цю справу Божу» (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 293). На П. Ф. Курінного він справив приємне враження: це був 40-річний чоловік; мав чорну, де-не-де з сивиною, бороду, гарний, освічений чоловік. Його попередник о. Сильвестр уже видужував, але не хотів залишатися і збирався до Києва. Отець Анатолій теж збирався до Києва, що засмучувало П. Ф. Курінного і він мав думку про необхідність затримання в монастирі о. Анатолія, адже той був «незрівнянний трудівник і досвідчений в господарстві чоловік» (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 293). Це, напевне, знав і новий настоятель монастиря.

Наступні новини монастирського життя записав автор щоденника 12 листопада 1919 р. Йому о. Кронід розповів про своє посвячення в ієродиякона, що походить він з торгового стану Полтавської губернії. Отець Сильвестр видужував, але в Київ не поїде. Отець Анатолій збирається у відпустку на два місяці, але хоче відмовитись від завідування господарською частиною, та новий настоятель його утримує (Піскун, Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 324). Продовжуючи завідувати господарством монастиря, о. Анатолій запитував у П. Ф. Курінного чи не продасть він монастирю свою землю.

Зустрівшись з П. Ф. Курінним 28 листопада 1919 р., о. Анатолій розповів про такі монастирські новини: о. Сильвестр отримав призначення на посаду заступника ігумена монастиря в «Церковщині» (на місце хворого о. Мануїла). В Умань на його місце призначено ієромонаха о. Аполлінарія. На три відкриті вакансії рукопокладено: о. Веніаміна, о. Тихіна і о. Ананія (бувші ієродиякони). А в ієродияконів висвячені три монахи: Нектарій, Рафаїл і Кронід. Його самого нове керівництво монастиря все ще не відпускало і він зізнався, що «і між монастирською братією існують якісь негаразди... Є щось таке, що «торкається душі» (Піскун,

Давидюк (Упоряд.), 2019, с. 324). Говорив, що втомився відпрошуватись у начальства, що має службове доручення, що може повернутися у травні-червні, або зовсім до Умані не повернутися.

За свідченням П. Ф. Курінного, монастир ожив і з нагоди храмового свята Св. Георгія. 6 травня 1921 р. відбувся велелюдний хресний хід від уманського корпусу монастиря до дальнього (на Леваді). Учасником дійства був і П. Ф. Курінний, про що зробив запис у своєму щоденнику 6 травня. З Умані вирушила процесія під керівництвом ієромонаха о. Маврикія і ієромонаха о. Леоніда. Співав хор службовців залізничної станції «Умань». І хоч пустився дощ, настрої в усіх був піднесений. Біля монастиря зійшлися три процесії: Уманська, Кочержинська і Монастирська (св. Георгія). Св.-Георгіївську процесію очолював о. Аполлінарій з ієромонахами і монахами, а Кочержинську – тамтешній парафіяльний священник Миколай Дробницький. Зустрівшись, усі разом пішли в монастир. У монастирському храмі Св. Літургію соборно служили ієромонахи Афанасій, Антоній, Іоаннікій і два ієродиякони – Кронід і Дробницький. Співали: частина хору монастирського, а літургію – хор під керівництвом Волченка зі Св.-Троїцької церкви міста Умані та кілька осіб залізничників. По завершенні служби священник М. Дробницький виголосив промову про збереження віри в Бога і про «боротьбу за віру та святу церкву» (Торгалo, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 243). Після служби усі підійшли до криниці, де було здійснене освячення води, а потім процесії повертались і рухались у зворотний бік. Усе було чинно та урочисто, не дивлячись на постійний дощ.

А 31 жовтня 1921 р. П. Ф. Курінний записав у щоденнику такі новини: днями приїхав до Умані новий єпископ Уманський і Звенигородський Преосвященний Платон, оселився в Уманському Св.-Георгіївському монастирі. Під час служби в Уманському Успенському Соборі він оголосив про своє постійне проживання в Умані: «Віднині Уманський Успенський Собор є Собором кафедральним, а тому і повинен бути протоієрей кафедральний». Запропонував обрати протоієрея... Парафіяни просили залишити їм протоієрея Олександра Нікольського, а якщо він не побажає, то Андрія Когутівського... Єпископ погодився запросити Олександра Нікольського. Усім сільським парафіям єпископ розпорядився придбати єпископське облачення, бо він має намір відвідати сільські церкви і служити в них. На 8 листопада 1921 р. обіцяв службу в Св.-Троїцькій церкві м. Умань. До неї він призначив ще одного священника – Миколая Гаврика, але парафіяни протестували і хотіли щоб у них був один священник – Яків Шашевський, а якщо потрібен ще один, то вони хочуть самі його обрати (Торгалo, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 268).

А вже 18 лютого 1922 р. П. Ф. Курінний писав про те, що в монастирі о. Аполлінарій висвячений в ігумена Уманського Св.-Георгіївського монастиря. (Торгалo, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 283). У монастирі жив Преосвященний Платон, єпископ Уманський і Звенигородський. Відвідавши монастир 18 квітня 1922 р., П. Ф. Курінний писав у щоденнику про Архієрейське служіння Платона, а про самого архієрея залишив такий запис: «Єпископ Платон дуже слабкий, худорлявий, маленький, сивуватий дідок... В одязі простого монаха і в супроводі красивого рижоватого диякона» (Торгалo, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 295).

У 1922 р. господарство монастиря терпіло скруту, про що свідчить згода монахів за частину врожаю обробляти відрубний земельний наділ П. Ф. Курінного. 24 квітня він навідався до обителі і був люб'язно зустрінутий ігуменом Аполлінарієм. Його запросили до монастирського обіду, під час якого він познайомився з сином єпископа Платона – Гавриїлом Платоновичем Петровим, який обіймав посаду секретаря Київської Духовної консисторії. Єпископ Платон перебував у монастирі, але хворів. П. Ф. Курінному розповіли, що кількість богомольців зменшилась, монастир не має достатнього матеріального забезпечення, хоч сам себе утримує без дотацій Київського головного монастиря «Церковщини»... По обіді відбулася ділова нарада з монахами Аполлінарієм, Анатолієм, Рафаїлом, які вирішили взяти в обробіток землю П. Ф. Курінного, що межувала з монастирською землею на таких умовах: 2/3 для своїх потреб і 1/3 для нього, а поле під картоплю – за 3/4 для себе (Торгалo, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 300).

У монастирі єпископ Платон дожив останні дні свого земного життя і 7 травня 1922 р. він помер від раку. П. Ф. Курінний про нього написав, що «... людиною він був доброю, але у зв'язку з хворобою допускав слабінку до пройдисвітів-батьшок...» (Торгалo, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 309). 8 травня 1922 р. у монастирі відспівували небіжчика. «Маленьке тіло у простій труні було повністю покрите Архієрейською мантиєю, – записав у щоденнику П. Ф. Курінний. – На столі лежала митра, а біля царських воріт стояв архієрейський жезл. Службу правили: місіонер-протоієрей з Києва в сослужінні ігумена о. Аполлінарія, ієромонаха о. Тихона та двох ієродияконів. Служили гарно, у супроводі півчих-монахів, при великій кількості вірян. Це була неділя, а похорон був запланований на вівторок в Уманському Успенському соборі, згідно духовного заповіту єпископа Платона» (Торгалo, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 310).

Щодо господарства монастиря, то воно було суттєво підірване, але монахи забезпечували своє життя. Коли 5 вересня 1922 р. П. Ф. Курінний зайшов на господарський двір обителі, то застав о. Аполлінарія і усіх монахів за працею біля молотильної машини. Збіжжя було не багато, але достатньо для монастирської братії. Гостя пригостили помідорами і сливами

(Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 336). Прибутки монастиря складали і добровільні пожертвування вірян, яких все ще чимало навідувалось до обителі.

На другий день Пасхи (20 квітня) 1925 р. після відвідин монастиря П. Ф. Курінний занотував у щоденнику: «... у монастирі йде урочисте Богослужіння – літургія. На чолі з отцем Аполлінарієм: о. Маврикій і о. Тихін з двома дияконами ... о. Євтихій читає проповідь. Співає монастирський хор. Обхід навколо церкви. Багато вірян. Враження, що релігійного народу не зменшується» (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 346). Ще більше вірян зібрав хресний хід 6 травня 1925 р. з нагоди свята Св. Георгія. Процесія з Уманського монастиря йшла в Георгіївський Скит на «Леваді». Багато святково одягнених людей з духовенством та іконами. З монастиря теж вийшла процесія і під звуки монастирських дзвонів та хорového співу обидві процесії направились до церкви, де теж чекало багато людей. У середині церкви була тіснява, вийшла процесія і духовенство, очолюване о. Аполлінарієм, почало правити літургію. Співали: хор з с. Томашівка, монастирський хор, а посередині церкви – хор з сусідніх церковних хорів. Співали почергово, але злагоджено, задушевно, урочисто. П. Ф. Курінний у щоденнику записав, що у нього від такого співу виступили сльози. Він зазначив, що такий гарний спів притаманний душі українця, тільки українському співочому народу, який уміє співати, слухати і відчувати ці мелодійні звуки, в яких розплавляється вся душа народна (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 351). Чудово, красиво співав Томашівський селянський півчий хор. Хористи в селянських свитках, але їх голоси прекрасно розроблені в соло. Після читання Євангеліє проповідь виголосив священник з Умані Арсеній Синячевський (з церкви на передмісті «Міщанка» – авт. Т. К.), про заслуги в житті святих людей і про їхні страждання. Ще одну проповідь щодо воскресіння Христа виголосив священник Св.-Троїцької церкви Володимир Кротеви́ч. Обидві у літературній обробці і задушевному змістові справляли сильне враження. Було традиційне освячення криниці, обхід церкви, завершення служби і святковий обід, приготовлений монастирем.

Щоденниковий запис П. Ф. Курінного від 13 травня 1925 р. свідчить про функціонування монастиря. Тоді правилася всеношна з приводу передодня Храмового Празника «Нечаянна радість». Монахи служили на чолі з о. Аполлінарієм. Шість ієромонахів і два ієродиякони. Співав монастирський хор. Було багато вірян (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 353). З приводу відвідин монастиря вірянами, то навіть виникло суперництво з причтом Св.-Троїцької церкви Івангородського передмістя Умані. Настоятель Св.-Троїцької церкви у листопаді 1925 р. написав листа отцю Аполлінарію, у якому звинувачував монастирське духовенство за відправлення усіх трьох вірянам, які були парафіянами Троїцького храму (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 376).

У 1926 р. монастир жив своїм звичним життям. На другий день Зелених свят, 21 червня там правилось урочисте богослужіння Аполлінарієм, Маврикієм і Тихоном та двома дияконами (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 382).

З часом духовенство все більше і більше піддавалось переслідуванню. У травні 1928 р. монахи були вже в Києві і змушені були заробляти собі на прожиття. Бувший настоятель Уманського монастиря отець Аполлінарій займався плотництвом, а отець Анатолій «брав з підряду роботи» (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 385). Будівля монастирська пустувала. П. Ф. Курінний 2 вересня 1928 р. записав у щоденнику про заплановане засідання Кредитного Товариства в будинку монастиря. Засідання не відбулося, автор щоденника був у розпачі від вигляду святої обителі. Риторичним стало його запитання: «Ну розорили Храм Божий і розігнали монахів, а що ж хорошого зробили?» (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 391). Залу – музей ветеринарний. Пуста зала, на стінах декілька портретів громадських діячів і декілька плакатів, а ще під стіною стояв стіл. То чи варто було заради цього нищити монастир – трудову артіль, що господарювала і підгодовувала бідних?» – не міг зрозуміти автор щоденника.

У монастирській будівлі знаходили собі прихисток бездомні діти. За твердженням П. Ф. Курінного саме вони його і спалили 8 листопада 1928 р. Пожежники боролись із вогнем цілу ніч, але згоріла будівля монастирської церкви (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 395). Про пожежу монастиря розповідали, що у колишньому приміщенні церкви знаходився притул для безпритульних, яких було близько 80 осіб. «Ім не подобався притул і вони поширювали слухи про те, що його підпалять. Установили, що підпалили вночі зовні. В притулі знайшли два револьвери. Чотирьох безпритульних арештували. Після пожежі від монастиря нічого не залишилось, окрім маленької дзвіниці (Торгало, Гарбузова (Ред.), 2014, с. 396).

Висновки. Так, его-документи дали можливість доповнити історію Свято-Георгіївського монастиря в контексті повсякдення останніх років його існування. Це «Щоденники» адвоката, громадського діяча та активіста кооперативного руху на Уманщині – Петра Федоровича Курінного (1852–1931), які він вів упродовж тридцяти років. З 1915 і до 1928 року автор записував свої враження від відвідин Свято-Георгіївського монастиря поблизу Умані, залишивши у такий спосіб відомості про буденне життя насельників обителі. Систематизація щоденникових записів дала можливість розширити уявлення про повсякдення монастирської

.....
братії, зокрема, про господарську діяльність ченців, про еволюцію їх ставлення до більшовицької влади. Щодо відносин з більшовиками, то записи розмов з ченцями свідчать про їх сподівання на те, що спільножитний монастир зі спільним веденням господарства близький ідеалам більшовиків, але сподівання змінилися на страх перед новою владою. Представники німецької окупаційної влади у липні 1918 р. пограбували монастир, а упродовж 1919 р. більшовики чотири рази (у березні, травні, червні, липні) дограбовували православну обитель і навіть вбили трьох її насельників. Та попри таке ставлення влади, ченці займалися повсякденними справами: правили службу Божу і працювали у монастирському господарстві.

За его-документами вдалося доповнити біографію вікарія Київської єпархії, єпископа Уманського та Звенигородського Преосвященного Платона (Петрова), який останні дні свого земного життя (жовтень 1921 – травень 1922) доживав у Свято-Георгіївському монастирі. У його офіційній біографії датою смерті названо 4 травня 1922 р., а Петро Федорович Курінний, який був на відспівуванні небіжчика, записав, що це сталося 8 травня, а помер єпископ 7 травня 1922 року.

Завдячуючи «Щоденникам» П. Ф. Курінного, стали відомі імена настоятелів монастиря – о. Мануїл, о. Сильвестр, а з жовтня 1919 р. – о. Аполлінарій. Завідував господарською частиною монастиря о. Анатолій, безневинно постраждали від більшовиків ієромонахи Антоній, Кесарій та послушник Григорій, яких убили 23 липня 1919 р.

Повсякдення ченців Свято-Георгіївського монастиря складалось із богослужіння та ведення господарства для забезпечення свого існування. І перше, і друге викликало захоплення у П. Ф. Курінного, про що свідчать його записи у «Щоденниках». Завдяки їм маємо можливість розширити знання про Свято-Георгіївський монастир поблизу Умані, про агресивне ставлення до Церкви більшовицької радянської влади, про побут ченців. Загалом его-документи цінні тим, що фіксують хронологію, події та враження автора, що дає можливість і доповнити історію, і скласти уявлення про оцінки сучасниками подій та явищ.

Тож дослідження історії Свято-Георгіївського монастиря поблизу Умані вимагає пошуку нових історичних джерел, передусім із архіву Київської духовної консисторії. Найменше висвітлено закриття монастиря у 1928 році і долю його насельників.

Подяка. Висловлюю щиру вдячність працівникам бібліотек, а також членам редколегії журналу за консультації, надані під час підготовки статті до друку.

Фінансування. Авторка не отримала фінансової підтримки для дослідження, авторства та публікації цієї статті.

Джерела та література:

- Вечерський, В. В.** (2008). *Українські монастирі*. К., 400 с.
- Краткая история возникновения Св.-Георгиевского скита близ Умани, Киевской епархии.** (1913). К., 6 с.
- Кузнець, Т. В.** (2006). *Православне духовенство Уманщини XIX – початку XX століття*. К., 607 с.
- Лаврінченко, Н. П.** (2008). *Соціально-економічне становище та культурно-освітня діяльність православних монастирів півдня Київської єпархії (1793–1917 рр.): автореф. дис. ... к.іст.н.: 07.00.01 – історія України*. Черкаси, 20 с.
- Монич, О.** (2021). Петро-Павлівський монастир у селі ІРНОС (Вільхівці) у XVIII ст. *Емінак*, 2, 67 – 75. DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2021.2\(34\).515](https://doi.org/10.33782/eminak2021.2(34).515)
- Новый монастырь вблизи Умани.** (1911). *Киевлянин*, 2 ноября, 2.
- Нукало, Н. М.** (2020). *Монастирі Чернігова в соціокультурних вимірах XVII–XVIII ст.: історична ретроспектива і перспектива розвитку комплексів: автореф. дис. ... к. іст. н.: 07.00.01 – історія України*. Переяслав, 21 с.
- Опацький, І. Ю.** (2019). *Родина Курінних у громадсько-політичному та національно-культурному житті України кінця XIX – першої половини XX століття.: автореф. дис. ... к. іст. н.: 07.00.01 – історія України*. Миколаїв, 18 с.
- Освящение монастыря в г. Умани. Впечатления очевидца.** (1913). *Киевские епархиальные ведомости*, 4, 102–104.
- Піскун, В., Давидюк, В. (Упоряд.).** (2019). *Щоденники українського селянина Петра Федоровича Курінного. 1919 рік*. К., 444 с.
- Посещение г. Умани Преосвященным Иннокентием, епископом Каневским.** (1913). *Киевские епархиальные ведомости*, 45, 1154–1157.
- По Краю. Умань.** (1914). *Киевлянин*, 10 июля, 4.
- Торгалo, Ю. В., Гарбузова, Л. Д. (Ред.).** (2013). *Умань і уманчани очима П. Ф. Курінного*. Умань: ВПЦ «Візаві», 344 с.
- Торгалo, Ю. В., Гарбузова, Л. Д. (Ред.).** (2014). *Умань і уманчани очима П. Ф. Курінного*. Умань: ВПЦ «Візаві», 428 с.

Торжество освящения храма в Свято-Георгиевской обители близ г. Умани. (1914). К.: Типография Общества «Двухглавый Орел», 8 с.

Tetiana V. Kuznets

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Dr. (History), Professor (Ukraine)

The History Pages of Everyday Life of Saint George Monastery: on the Basis of its Contemporary's Ego-documents

Abstract. The purpose of the article is the systematization of discovered entries about the Monastery of Saint George near Uman in «Diaries», written by a lawyer, a famous public figure, an activist of the cooperative movement in Uman region Petro Fedorovych Kurinnyi (1852–1931). They contain information about the daily life of monks and only everyday life focuses attention on the study of such issues as economic life of monks, the place of monastery in a religious and cultural life of the region, relations with authorities and the condition of connections between the state and the church. **Research methodology** is based on the combination of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special historical (descriptive, typological, system-forming) methods with principles of: historicism, systematicity, scientificity. **Scientific novelty.** Fragments of everyday life of inhabitants illustrating liturgical practice and economic activity of monks supplement an official history of the Monastery of Saint George near Uman. We characterized the attitude of state authorities to the monastery, which had been manifested in robberies, the abuse of monks and, in the end, in its liquidation. A death date of the Vicar of the Kyiv diocese, bishop Platon (Petrov) of Uman and Zvenyhorod was clarified. The history of monastery is filled with names of its inhabitants. **Conclusions.** Petro Fedorovych Kurinnyi's ego-documents are an important part of the source base of the history of monastery because they contain information, not found in other sources. Its systematization forms the idea about monks' daily life, filled with liturgical practice and economic activity. Diary entries testify that the service in the monastery attracted a large number of believers, but the monks' economic activities provided the self-sufficient existence of the Orthodox monastery. From recorded monks' words the evolution of their attitude towards the Bolshevik government may be traced: from expectations of the closeness of views on joint economy management to non-acceptance due to brutality and the Bolsheviks' desire to profit at other people's expense. The Bolsheviks looted the monastery four times in 1919. The ego-documents gave the opportunity to name all the abbots of the monastery and hieromonks.

Key words: bishop Platon (Petrov), everyday life history, Kyiv diocese, P. F. Kurinnyi, the Monastery of Saint George, Uman.

References:

- Vecherskyi, V. V.** (2008). *Ukrainski monastyri [Ukrainian monasteries]*. K., 400 s. [in Ukrainian].
- Kratkaya istoriya vozniknoveniya Sv.-Georgievskogo skita bliz Umani, Kievskoi yeparkhii** [A brief history of the emergence of St. George's Skete near Uman, Kyiv diocese]. (1913). K., 6 s. [in Russian].
- Kuznets, T. V.** (2006). *Pravoslavne dukhovenstvo Umanshchyny XIX – pochatku XX stolittia [Orthodox clergy of the Uman region in the 19th and early 20th centuries]*. K., 607 s. [in Ukrainian].
- Lavrinenko, N. P.** (2008). *Sotsialno-ekonomichne stanovyshche ta kulturno-osvithnia diialnist pravoslavnykh monastyriv pivdnia Kyivskoi yeparkhii (1793–1917 rr.) [Socio-economic situation and cultural and educational activity of Orthodox monasteries in the south of the Kyiv Diocese (1793–1917)]*: avtoref. dys. ... k.ist.n.: 07.00.01 – istoriia Ukrainy. Cherkasy, 20 s. [in Ukrainian].
- Monych, O.** (2021). Petro-Pavlivskiy monastyr u seli IRHOC (Vilkhivtsi) u XVIII st. [Peter and Paul Monastery in the village of IRHOC (Vilkhivtsi) in the 18th century]. *Eminak*, 2, 67–75. [in Ukrainian]. DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2021.2\(34\).515](https://doi.org/10.33782/eminak2021.2(34).515)
- Novii monastir vblizi Umani** [New monastery near Uman]. (1911). *Kievlyanin –Kievlyanyn*, 2 noyabrya, 2. [in Russian].
- Nukalo, N. M.** (2020). *Monastyri Chernihova v sotsiokulturnykh vymirakh XVII –XVIII st.: istorychna retrospektyva i perspektyva rozvytku kompleksiv [Monasteries of Chernigov in the socio-cultural dimensions of the XVII–XVIII centuries: a historical retrospective and the perspective of the development of the complexes]*: avtoref. dys. ... k.ist.n.: 07.00.01 – istoriia Ukrainy. Pereiaslav, 21 s. [in Ukrainian].
- Opatskyi, I. Yu.** (2019). *Rodyna Kurinnykh u hromadsko-politychnomu ta natsionalno-kulturnomu zhytti Ukrainy kintsia XIX – pershoi polovyny XX stolittia [The Kurin family in the social-political and national-cultural life of Ukraine at the end of the 19th – the first half of the 20th century]*: avtoref. dys. ... k.ist.n.: 07.00.01 – istoriia Ukrainy. Mykolaiv, 18 s. [in Ukrainian].

.....
Osvyashchenie monastirya v g. Umani. Vpechatleniya ochevidtса [Consecration of the monastery in Uman. eyewitness impressions]. (1913). *Kievskie yeparkhialnie vedomosti – Kyiv Diocesan Gazette*, 4, 102–104. [in Russian].

Piskun, V., Davydiuk, V. (Uporiad.). (2019). *Shchodennyky ukrainskoho selianyна Petra Fedorovychа Kurinnoho. 1919 rik* [The diaries of the Ukrainian peasant Pyotr Fedorovych Kurinny. 1919 year]. K., 444 s. [in Ukrainian].

Poseshchenie g. Umani Preosvyashchennim Innokentiem, yepiskopom Kanevskim [Visit to the city of Uman by His Grace Innokenty, Bishop of Kanevsky]. (1913). *Kievskie yeparkhialnie vedomosti – Kyiv Diocesan Gazette*, 45, 1154–1157. [in Russian].

Po Krayu. Uman [On the edge. Uman]. (1914). *Kievlyanin – Kievlyanyn*, 10 iyulyа, 4. [in Russian].

Torhalo, Yu. V., Harbuzova, L. D. (Red.). (2013). *Uman i umanchany ochymа P. F. Kurinnoho* [Uman and Umanchans through the eyes of P. F. Kurinny]. Uman: VPTs «Vizavi», 344 s. [in Ukrainian].

Torhalo, Yu. V., Harbuzova, L. D. (Red.). (2014). *Uman i umanchany ochymа P. F. Kurinnoho* [Uman and Umanchans through the eyes of P. F. Kurinny]. Uman: VPTs «Vizavi», 428 s. [in Ukrainian].

Torzhestvo osvyashcheniya khrama v Svyato-Georgievskoi obiteli bliz g. Umani [The celebration of the consecration of the temple in St. George's monastery near the city of Uman]. (1914). K.: Tipografiya Obshchestva «Dvukhglavii Orel», 8 s. [in Russian].

Статтю надіслано до редколегії 18.11.2022 р.
Статтю рекомендовано до друку 03.03.2023 р.